

Leeskring bibliotheek Rumst – 8 september 2014

Stoner

John Williams

Amsterdam: Lebowski Publishers, 2013. 10e druk

Oorspronkelijke uitgave: Stoner. New York, 1965

Vertaling: Edzard Krol. 320 p.

De auteur

Williams werd geboren op 29 augustus 1922 in Clarksville, Texas. Hij was afkomstig uit een boerenfamilie en werkte een tijdje als journalist voor hij tijdens de Tweede Wereldoorlog in India en Birma diende als sergeant bij de luchtmacht. Na zijn terugkeer ging hij opnieuw studeren en haalde in 1949 een Master of Arts aan de Universiteit van Denver. Vervolgens studeerde hij Engelse literatuur aan de Universiteit van Missouri. In 1955 werd hij docent creatief schrijven aan de Universiteit van Denver. Williams ging in 1985 met pensioen en overleed in 1994 aan longproblemen, 71 jaar oud. Een vijfde roman, *The Sleep of Reason*, bleef onvoltooid.

Naast studieboeken en twee gedichtenbundels schreef Williams vier romans. Het bekendst zijn *Stoner* en *Augustus*. Het werk van

Williams wordt geprezen om zijn zorgvuldige, heldere en indringende schrijfstijl. De thematiek in zijn romans is erg gevarieerd: relaties staan centraal in *Stoner*, *Butcher's Crossing* is een western en *Augustus* een historisch verhaal.

Williams' romans bleven lange tijd onopgemerkt door het grote publiek, maar beleefden na een heruitgave van *Stoner* in 2006 door de New York Review Books een internationale heropleving.

Bibliografie

- *Nothing But the Night* (1948)
- *The Broken Landscape: Poems* (1949), gedichten
- *Butcher's Crossing* (1960); Nederlands: *Butcher's Crossing* (2013) een bizonjacht in Kansas 1870
- *Stoner* (1965); Nederlands: *Stoner* (2012)
- *The Necessary Lie* (1965), gedichten
- *Augustus* (1972); Nederlands: *Augustus* (2014) over de gewelddadige Romeinse keizer, bekroond met de National Book Award.

Het verhaal

Stoner vertelt het schijnbaar doorsnee levensverhaal van een docent Engels aan de universiteit van Missouri. Geboren in 1891 als enig kind op een armoedig boerderijtje krijgt hij de kans om de landbouwhogeschool te volgen, maar geboeid door de Engelse literatuur verandert hij van studierichting. Hij krijgt het aanbod te doceren aan zijn eigen universiteit en wordt verliefd op Edith met wie hij trouwt, de eerste in een rij van mislukkingen. Hij voelt zich zeer ongelukkig in zijn huwelijk, maar haalt veel voldoening uit zijn relatie met zijn dochtertje tot zijn vrouw haar tegen hem op zet en hij van haar vervreemdt. Een nieuwe, intense relatie met collega/studente Katherine moet hij beëindi-

gen om een schandaal aan de universiteit te vermijden. Zijn liefde voor het doceren en voor de literatuur lijkt nog het enige dat hem plezier biedt in het leven, maar hij ondervindt steeds meer tegenwind van een collega aan de universiteit en moet zijn academische ambities terugschroeven. Rond zijn vijftenzestigste wordt hij ziek. Het laatste hoofdstuk, waarin Stoner in alle anonimiteit sterft, plaatst zijn leven in perspectief. Er is echter geen moraal, eerder een soort van verzoening met het leven zoals het was.

Autobiografische elementen

Het boek is semi-autobiografisch zoals uit de biografie al valt op te maken. Zijn achtergrond als zoon uit een boerenfamilie deelt Stoner met John Williams, evenals zijn leven als universitair docent. Beiden leefden wel in een verschillend tijdsgewricht.

Waardering van recensenten

“In een notendop klinkt Stoner als niks bijzonders. Daarom bleef de roman misschien lang onbekend. Maar dit herkenbare menselijke drama fonkelt van taal en van zinnelijke liefde. (...) het is het leven. Niets meer, niets minder”. *Auke Hulst in NRC Handelsblad, 12/10/2012*

“Zelden is de laatste levensfase van een individu aangrijpender beschreven dan in dit boek dat, ja, waarlijk, raakt aan de kern van de dingen.” *Kathy Mathys in de Standaard, 30/11/2012*

“In Stoner gebeurt niets en toch alles. Het gaat over liefde. Niet per se de vleselijke, noch de geestelijke...gewoon, liefde op zich. (...) Stoner is een verborgen klassieker die je moet koesteren.” *Joost Houtman in De Morgen, 27/02/2013*

“Ik zeg het niet vaak, maar die vijftigduizend lezers hebben ditmaal gelijk.” *Jeroen Vullings in Vrij Nederland, 27/04/2013*

“En met elke bladzijde die ik omsloeg, ging deze man meer in mijn hoofd-hart-lijf (kies maar) zitten. Ik ga zo van hem houden dat het bijna pijn doet om te zien hoezeer hij niét voor zichzelf kiest.” *Griet op de Beeck in de Morgen, 20/04/2013*

Waardering van de leeskring

De aanbevelingen om dit boek te lezen waren zo lovend dat de hoge verwachtingen van een aantal leden van de leeskring niet werden ingelost. Hun reacties waren zeer divers. Voor de personages was zowel veel mededogen en begrip als ergernis over Stoners passieve houding of boosheid over Edith 's haatdragendheid. Qua stijl vond men zowel dat het vaart ontbeerde of dialoog miste als dat de beschrijvingen zeer kernachtig waren. Het leverde wel een geanimeerd gesprek op.

Opbouw en tijd

Met uitzondering van de eerste twee alinea's in het boek die verwijzen naar de afloop van het boek, wordt het levensverhaal van William Stoner zeer lineair verteld, chronologisch van geboorte tot dood. Het boek speelt tussen 1891 en 1956.

Plaats en ruimte

Na een heldere beschrijving van het armoedige boerenmilieu waarin Stoner opgroeide speelt het verhaal zich grotendeels af in het universitaire milieu aan de universiteit van Missouri. Zijn woning is twee straten daarvandaan. Buiten zijn huwelijksreis naar St. Louis verlaat Stoner deze kleine wereld nooit. Het beklemtoont het weinige belang dat Stoner hecht aan de buitenwereld.

Perspectief en verteller

Het verhaal wordt verteld door een personele verteller die William Stoner volgt in doen, denken en voelen. Van de andere personages kennen we nauwelijks hun achtergrond, overwegingen of visie, tenzij zij hierover in gesprek met Stoner iets loslaten. De lezer zal dus de gebeurtenissen door het perspectief van Stoner bekijken.

Personages

Alleen **het hoofdpersonage** krijgt een volledige psychologische karaktertekening mee. Opgegroeid bij ouders wiens harde leven getekend is door plicht, armoede, eenzaamheid en volharding wordt William Stoner een zwijgzame en passieve jongeman. Hij krijgt onverwachts kansen op een rijker leven door zijn ontdekking van de literatuur. Zijn leven neemt echter een fatale wending als hij door zijn gebrekkige sociale talenten trouwt met de verkeerde vrouw. "Binnen een maand wist hij dat dit huwelijk een mislukking was. En binnen een jaar gaf hij de hoop op dat het beter zou worden." (p. 87) Hoe meer klappen Stoner door het leven krijgt toebedeeld, hoe meer hij zich in zichzelf terugtrekt. Hij grijpt zich vast aan de liefde voor zijn vak en blijft zijn hele loopbaan lang graag doceren. Hoewel hij zijn illusies één voor één kwijtspeelt wordt Stoner geen cynicus, en dat is misschien wel het mooiste aan zijn personage. Hij relativeert zijn desolaat bestaan en aanvaardt wat hem en zijn naasten overkomt. Hij hult zich in onverschilligheid in het samenleven met zijn vrouw en op de universiteit weet hij zijn degradatie terug om te buigen. Zijn stoïcisme gaat soms heel ver, vooral in de relatie met zijn vrouw en dochter. Dat Stoner, ondanks al zijn tegenslagen en twijfels, bevrediging vindt in zijn zelfgeschapen eilandje van kennis, heeft iets troostrijks en zelfs heroïsch. Hij is op zijn manier een held. "Sommige oorlogen, nederlagen en overwinningen van de mens zijn niet militair en belanden niet in de annalen van de geschiedenis." (p. 46-7)

De **nevenpersonages** in de roman zijn eerder 'randverschijnselen' die wel door de kernachtige pen van Williams tot leven komen, maar die we enkel door de ogen van Stoner hun rol in zijn leven zien spelen.

Zijn vrouw Edith komt uit een totaal ander milieu dan Stoner. Ze is een frêle bankiersdochter die thuis en op een privéschool een opvoeding genoot die haar voorbereidde op een leven van afhankelijkheid en formeel gedrag. "Haar morele opvoeding, zowel op de scholen die ze had bezocht als thuis, was negatief van aard, verbiedend van opzet en bijna volledig seksueel." (p. 65) Ook zij is eenzaam en in zichzelf besloten, stemt toe om met hem te trouwen, maar heeft waarschijnlijk op geen enkel moment iets voor Stoner gevoeld. Hun seksuele leven is een ramp en uiteindelijk onbestaande. Het leven wordt een dagelijkse strijd waarin Edith hem de oorlog verklaart en zijn dochter van hem vervreemdt. Zij probeert als kunstenares zin aan haar leven te geven, maar slaagt daar niet in. "In hun leven samen, in hun huwelijk, was hij niet in staat geweest enige betekenis aan haar leven te geven." p. 135 Aan het einde van zijn leven beseft hij dat hij in begrip en liefde tegenover haar tekort geschoten is.

Dochter Grace wordt de eerste jaren van haar leven vooral door haar vader verzorgd, Edith krijgt pas belangstelling voor haar dochter als ze merkt hoe sterk de band tussen vader en dochter is. Grace is rustig, verstandig en leergierig, maar wordt onder de vleugels van Edith een stil en teruggetrokken meisje dat zich verloren voelt tussen haar beide ouders en de strijd met haar moeder niet aankan. Ze laat zich al jong zwanger maken en wordt nog voor de geboorte van haar kind een oorlogsweduwe. Alcohol wordt het enige lichtpunt in haar troosteloze leven, haar lot laat haar onverschillig.

Zijn ouders kenden enkel hard werk in een armoedig bestaan, maar worden geportretteerd in een waardigheid waarbij de stijve pretentie van de ouders van Edith schril afsteekt.

Thema

De vergankelijkheid en de relativiteit van ons leven : “Zijn naam herinnert de ouderen eraan hoe ze allemaal zullen eindigen, en is voor jongeren niet meer dan een klank, die geen besef van het verleden oproept en geen persoon met wie ze zichzelf of hun loopbaan in verband kunnen brengen.” (p.9)

... en daaruit volgt het belang van de liefde, niet alleen de vleselijke of zelfs geestelijke liefde, maar ook de passie voor een vak, de verantwoordelijkheid voor je studenten, je liefde voor de vrouwen.

“...dit soort passie, dit soort liefde (...) was daar altijd geweest. In zijn jeugd had hij haar vrijelijk geschonken, zonder erbij stil te staan. Hij had haar aan de wetenschap geschonken die hem door Archer Sloane was onthuld. Hij had haar aan Edith geschonken, in die eerste blinde dwaze dagen van zijn verkeringstijd en huwelijk. En hij had haar aan Katherine geschonken, als nooit tevoren. Hij had haar, op zonderlinge wijze, aan elk moment van zijn leven geschonken, misschien wel het meest volledig als hij zich van het geven niet bewust was. Ze was noch een passie van de geest, noch van het vlees. Het was eerder een kracht die deze allebei omvatte, alsof het de materie van de liefde betrof, de specifieke substantie ervan. Aan een vrouw of een gedicht zei die eenvoudigweg: Kijk! ik leef.” (p. 281-282)

Motieven

- Wat als abstract motief steeds weer terugkeert is wel dat **iets positiefs uiteindelijk altijd weer negatief uitdraait** voor Stoner. Wat licht is wordt donker. Liefde voor Edith verdwijnt, zijn dochter vervreemdt van hem, zijn werkkamer wordt afgenomen, Katherine verdwijnt onder universitaire druk, Shakespeare doceren wordt onmogelijk gemaakt, studenten zien hem als een paria, zijn collega's tonen weinig respect.
- **Zijn liefde voor taal en literatuur :** Door het lezen van woorden was Stoner "iets duidelijk (was) geworden dat niet in woorden kon worden uitgedrukt" p. 113. Zijn intellectuele leven is zijn enige geluk, daaruit haalt hij kracht en motivatie. Dat is ook het enige dat hij zich niet laat afpakken. Uiteindelijk verzet hij zich tegen zijn degradatie aan de universiteit en kan hij terug doceren in zijn specialisme.
- Gekoppeld daaraan is **het lesgeven en het universitaire leven** dat beschreven wordt. Zij geven belang aan zijn bestaan, omdat hij zo zijn liefde voor taal en letteren kan doorgeven aan de volgende generatie, zoals ooit Archer Sloane die liefde wakker maakte in hem.
- De **oorlog en de zinloze vernietiging** van jonge levens en cultuur in twee wereldoorlogen staan als motief hier dan weer tegenover als de schaduwzijde. "Een oorlog doodt niet alleen een paar duizend mannen, of een paar honderdduizend mannen. Hij doodt iets in een volk dat nooit meer tot leven kan worden gewekt." (p.45-6)

Stijl

De stijl maakt dit schijnbaar saaie levensverhaal waarin niets gebeurt tot een zeer boeiende en beklijvende roman. In sobere en heldere taal kiest hij woorden die de essentie naar boven halen van wat hij wil zeggen over zijn personages. De onderkoelde en afstandelijke wijze waarop hij sommige gebeurtenissen neerschrijft zorgen ervoor dat wat hij zegt des te harder aankomt bij de lezer. (vb.: Binnen een maand... p. 87)

De vete tussen Stoner en zijn collega Lomax n.a.v. een arrogante protégé van de laatste krijgt thrillerachtige suspense.

Titel

Het leven van universitair docent William Stoner - 'Stoner' voor de studenten en meeste collega's - wordt van begin tot einde geschetst.

Genre

Psychologische roman over relaties. Amerikanen noemen het veelal een 'collegenovel'.

Bewerkingen

Het boek wordt momenteel bewerkt tot een toneelversie door dramaturg Tom Blokdijk en wordt in Nederland op de planken gebracht door Bos Theaterproducties vanaf 10 oktober 2014 onder regie van Ursul de Geer.

Meer info

<http://www.nrc.nl/boeken/2014/08/08/dandy-tuinier-womaniser-wie-was-john-stoner-williams/> = interview met echtgenote John Williams

<http://cobra.be/cm/cobra/boek/boek-recensie/boek-fictie-recensie/1.1531144>

<http://www.rug.nl/science-and-society/lifelong-learning/spraakmakende-boeken-2013->
= negatieve analyse

<http://www.newyorker.com/online/blogs/books/2013/10/john-williams-stoner-the-greatest-american-novel-youve-never-heard-of.html>

<http://www.theguardian.com/books/2013/dec/13/stoner-john-williams-julian-barnes>

Discussievragen

Het boek is een gigantisch succes ondanks de weinig spectaculaire hoofdpersoon, een professor renaissancistische literatuur die vastzit in een slecht huwelijk en weinig doet om die situatie te veranderen.

- Waarin zit het geheim van dit boek? - Wat vond jijzelf in de persoon van Stoner?

Stoner heeft weinig sociale talenten. Vriendschap sluiten gaat hem niet af, hij heeft een beperkte mensenkennis, hij vindt moeilijk zijn plaats in een groep, blijft een eenzaat. In hoeverre staat dat aan de basis van zijn mislukkingen in het leven?

Vele lezers vinden het een somber boek en de hoofdpersoon een mislukkeling. De schrijver daarentegen (zie nawoord p. 318) verklaarde in een interview dat Stoner voor hem een held is met een bijzonder goed leven, omwille van zijn vak en de liefde die hij daarvoor had. Wat is Stoner volgens jou en waarom?

Welke rol spelen de beide wereldoorlogen in deze roman? Denk bij je antwoord ook aan de studenten van de universiteit en aan Stoner's houding tegenover deze conflicten. Op p. 46 zegt Sloane tegen Stoner als hij twijfelt of hij zich zal aanmelden voor W.O.I: "Sommige oorlogen, nederlagen en overwinningen van de mens zijn niet militair en belanden niet in de annalen van de geschiedenis." Levert Stoner een oorlog op het thuisfront?

Een belangrijke rol is weggelegd voor Edith. Wat vind je van de manier waarop Williams haar schetst? Wat riep zij in jou op?

Waarom is Edith zo haatdragend? Wordt haar verhaal bepaald door de tijd waarin ze leeft, door haar voorgeschiedenis en opleiding, of is haar karakter bepalend?

Kristien Hemmerechts ging in haar recensie van het boek vooral in op de relatie tussen Stoner en Edith. Ze schreef: "...deze roman houdt indirect een pleidooi voor gelijkheid tussen mannen en vrouwen op professioneel, financieel en seksueel vlak. Zonder die gelijkheid worden ze elkaars rivalen of zelfs vijanden. Ze richten zichzelf en elkaar te gronde." Wat is jouw mening?

Edith verbrandt na de dood van haar vader alles wat ze ooit van hem kreeg en ze creëert door kapsel en kleding een nieuw zelf. Zonder verder uitleg te geven suggereert de schrijver hiermee dat er van incest sprake is geweest. Ook het feit dat Edith hun dochter Grace vervreemdt van haar vader zodat het arme kind verstijft in zijn armen als hij eens kans ziet haar naar zich toe te trekken (p. 141) verwijst daarnaar. Had Stoner meer begrip moeten hebben voor zijn vrouw, had dit een verschil kunnen maken in hun relatie?

Ze zijn twee mensen die beiden wellicht ooit droomden van liefde in hun leven, maar die liefde bij elkaar niet kunnen vinden, zij moeten ze ontberen

Als Edith twee maanden naar St. Louis trekt als haar vader overlijdt herademt Stoner, hij vindt rust, brengt meer respect voor zichzelf op, krijgt een betere band met zijn studenten en zijn dochter. Als Edith terugkeert merkt ze dat hij veranderd is en vat ze de strijd met Stoner met hernieuwde moed aan. In hoeverre worden ons leven, ons karakter en onze kansen in het leven bepaald door de mensen waarmee we leven?

"En op de een of andere manier wist hij op dat moment ook dat Edith, zonder dat ze dat zo bedoeld of begrepen had, zonder het zelf te weten, hem weer de oorlog verklaarde." (p. 131) Is Edith zich zelf bewust van de strijd die ze voortdurend levert met haar man?

Wat valt er over het (verloren) leven van Grace te zeggen? Waarom gaat Grace zo gewillig mee in de pogingen van haar moeder om haar te verwijderen van haar vader? Waarom komt Stoner niet meer op voor zijn dochter?

Een negatieve analyse van het boek verwijt Williams dat het boek simpel is opgevat in positief – negatief, de buitenwereld tegenover de binnenwereld, literatuur tegenover andere bezigheden, mannen en vrouwen, krommen en rechten. Alles wat positief is in Stoners leven wordt inderdaad teniet gedaan. Lukt hij dit zelf uit door hoe hij is?

Saskia De Coster in een interview met de Morgen van, 6/08/2014: "Neem nu Stoner, een overigens zeer mooi boek, maar wel een voorbeeld van gestolde literatuur zonder hedendaagse urgentie." Ben je het hiermee eens? Zegt dit boek ons niets meer omdat het speelt in een andere tijd?

Maartje Wortel in een interview met de Morgen, 30/07/2014: "En sinds ik John Williams' Stoner heb gelezen, denk ik regelmatig aan dat hoofdpersonage. Zoveel mensen leven zoals hij, als nobele lapzwanen die net niet doen wat ze zelf zouden willen, omdat ze het risico te groot vinden om hun leven te veranderen. Sindsdien durf ik meer, of heb mezelf verplicht meer te durven, doe ik soms ook weer de verkeerde dingen, maar onderga ik het leven in ieder geval niet lijdzaam." Heeft goede literatuur zo'n effect op mensen?